

Г. М. Буканов,

к. політ. н., доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та трудового права, Національний університет "Запорізька політехніка", м. Запоріжжя

ORCID ID: 0000-0002-5398-5953

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.22.84

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

G. Bukanov,

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of Constitutional, Administrative and Labor Law, Zaporizhzhya Polytechnic National University, Zaporizhzhya

SOCIAL PARTNERSHIP AS A TOOL FOR IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL POLICY AT THE REGIONAL LEVEL

У статті розглянуто особливості соціального партнерства як інструменту реалізації екологічної політики на регіональному рівні. Обґрунтовано, що екологічна політика — це комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян шляхом впровадження екосистемного підходу у всі напрямки соціально-економічного розвитку України. Доведено, що реалізація екологічної політики на регіональному рівні залежить від специфіки регіону (території), наявності природних ресурсів, суб'єктів господарювання (підприємства промисловості), ефективності діяльності регіональних органів державного управління, розвиненості громадянського суспільства (рівень активності громадських екоорганізацій локального і загальнонаціонального рівня), ступеня екологічної свідомості і системи екологічної освіти. Визначено, що соціальне партнерство в сфері реалізації регіональної екологічної політики виступає як взаємодія державних органів управління в сфері екології, органів місцевого самоврядування, бізнес-корпорацій, інституцій громадянського суспільства з метою забезпечення екологічної безпеки регіону і задоволення екологічних потреб населення. Соціальне партнерство як інструмент реалізації регіональної екологічної політики виступає як взаємодія державних органів управління в сфері екології, органів місцевого самоврядування, бізнес-корпорацій, інституцій громадянського суспільства з метою забезпечення екологічної безпеки регіону і задоволення екологічних потреб населення. Реалізація екологічної політики залежить від повноцінної взаємодії різних соціальних суб'єктів, зацікавлених у сталому розвитку регіону та знаходить своє вираження у міжсекторному соціальному партнерстві.

Ефективність соціального партнерства в сфері екологічної політики зумовлена такими чинниками: 1) узгодженість нормативно-правової бази; 2) налагоджена інформаційно-комунікаційна взаємодія суб'єктів соціального партнерства; 3) високий рівень екологічної свідомості і громадської активності населення.

The article deals with the features of social partnership as a tool for implementation of environmental policy at the regional level. It is substantiated that ecological policy is a complex of means and measures directed by society and the state for protection and improvement of the environment, effective combination of nature management and nature protection and maintenance of normal life of citizens by introduction of ecosystem approach in all directions of socio-economic development of Ukraine. It is proved that the implementation of environmental policy at the regional level depends on the specificity of the region (territory), availability of natural resources, economic entities (industrial enterprises), the effectiveness of the activity of regional public administration, the development of civil society (the level of activity of public eco-organizations of local and national level), the degree of environmental awareness and the environmental eco-education system. Therefore, the effectiveness of environmental policy implementation depends on the full interaction of different social actors interested in the sustainable development of the region — state bodies in the field of ecology,

local authorities, regional business structures, public organizations, members of the territorial community, which is expressed in cross-sectoral social partnership. It is determined that social partnership in the field of implementation of regional environmental policy acts as an interaction of state bodies in the field of ecology, local self-government, business corporations, institutions of civil society in order to ensure the environmental security of the region and meet the environmental needs of the population. Social partnership as a tool for the implementation of regional environmental policy acts as an interaction of public authorities in the field of ecology, local governments, business corporations, civil society institutions in order to ensure the environmental security of the region and meet the environmental needs of the population. The implementation of environmental policy depends on the full interaction of different social actors interested in the sustainable development of the region and is reflected in the cross-sectoral social partnership. The effectiveness of social partnership in the field of environmental policy is due to the following factors: 1) consistency of the legal framework; 2) well-established information and communication interaction between the subjects of social partnership; 3) high level of environmental awareness and public activity of the population.

Ключові слова: державне управління, екологія, екологічна політика, міжсекторне соціальне партнерство, корпоративна екологічна відповідальність, громадські організації.

Key words: public administration, ecology, environmental policy, intersectoral social partnership, corporate environmental responsibility, public organizations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

У сучасних умовах глобальних екологічних загроз постає нагальна необхідність формування ефективної державної екологічної політики, що потребує залучення до співпраці соціальних суб'єктів усіх секторів суспільства: державного, приватно-комерційного і громадського. В контексті становлення України як соціальної держави, реформування системи державного управління важливою проблемою постає сталий розвиток регіонів, який неможливий без урахування екологічно-безпекової складової. Тому актуальним є питання розроблення ефективних механізмів та інструментів реалізації регіональної екологічної політики, серед яких особливе місце посідає соціальне партнерство як міжсекторна взаємодія органів державного і місцевого управління в сфері екології, регіональних бізнес-структур і екологічних громадських організацій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам, становленню та дослідженню екологічної політики в Україні присвячено роботи відомих науковців та фахівців, таких як Л. Амджадін, О. Васюта, О. Веклич, Д. Ветвицький, Т. Галушкіна, В. Дьомкін, Н. Зіновчук, Г. Козирєв, В. Крук, Н. Маєвська, В. Мартиненко, С. Марова, Л. Мельник, Є. Сенюшкін, І. Синякевич, М. Шапочка, В. Шевчук, Л. Якушенко, Л. Яценко. Соціальне партнерство як науковий феномен взаємодії є предметом вивчення багатьох зарубіжних та вітчизняних соціологів, політологів і науковців державного управління. Проблеми соціального партнерства розглядають як закордонні дослідники: В. Сімон, Е. Дюркгейм, Л. Ерхард, Р. Дарендорф, Ф. Тейлор, Е. Мейо, так і вітчизняні, які досить активно й плідно працюють у зазначеному напрямі: Н. Балабанова, О. Доронін, І. Дубровський, В. Жуков, Б. Ільченко, А. Колодій, О. Крутий, Б. Кухта, О. Куценко, О. Мірошніченко, Д. Неліпа, Н. Нижник, Л. Пашко, О. Попов, А. Сіленко, В. Скуратівський та інші. Актуальним залишається проблема соціального партнерства в контексті екологічного розвитку регіонів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей соціального партнерства як інструменту реалізації екологічної політики на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасній теорії і практиці державного управління існує багато наукових дефініцій поняття "екологічна політика". Зупинимося лише на деяких. О. Калашник визначає екологічну політику як організаційну та регуляторно-контрольну діяльність суспільства і держави, спрямовану на охорону, невиснажливе використання та відтворення природних ресурсів, оздоровлення довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування та охорони природи, забезпечення норм екологічної безпеки [8]. З іншого боку, Ю. Боковикова і Н. Коваль вважають, що державна екологічна політика — це, насамперед, "система законодавчо визначених цілей та заходів органів державної влади на всіх рівнях та в усіх сферах суспільного життя щодо забезпечення раціонального екологічно безпечного господарювання, високоефективного збалансованого природокористування, створення сприятливих умов для забезпечення здоров'я людини, збереження й відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу країни" [3, с. 7]. На думку Д. Ветвицького, екологічну політику можна представити як систему цілей і дій органів державної влади та управління, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки держави і задоволення екологічних потреб населення [4]. Водночас з урахуванням світового досвіду здійснення державної екологічної політики, автор робить висновок, що державна екологічна політика — це комплекс засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, який має два виміри, зокрема, нормативний і регуляційний.

В Українському законодавстві державна екологічна політика визначається як "система специфічних полі-

тичних, економічних, юридичних та інших заходів, що вживаються державою для управління екологічною ситуацією, забезпечення раціонального використання природних ресурсів на території України та забезпечення гармонійного, динамічно збалансованого розвитку економіки, суспільства, природи" [13, с. 12], а в прийнятому Законі України "Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року" метою екологічної політики є досягнення задовільного стану навколишнього середовища шляхом впровадження екосистемного підходу у всі напрями соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на безпечне навколишнє середовище, впровадження збалансованого природокористування, збереження і відтворення природних екосистем [7].

Згідно з Законом, основними засадами державної екологічної політики є: 1) збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища; 2) досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році; 3) сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку; 4) інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля; 5) міжсекторальне партнерство та залучення заінтересованих сторін; 6) запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, а також комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища; 7) забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження; 8) забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства; 9) застосування принципів перестороги, превентивності (запобігання), пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю, "забруднювач платить"; 10) відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації; 11) стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють скорочення викидів парникових газів, зниження показників енергоспоживності, модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, у тому числі вдосконалення системи екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів; 12) упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища [7].

У цьому законі особливого значення набуває регіональна специфіка у реалізації державної екологічної політики, що знаходить своє відображення у формуванні певної регіональної екологічної політики. Як зазначають М. Андрієнко і В. Шако, "регіональна екологіч-

на політика держави є органічною складовою національної екологічної політики. Від вирішення регіональних екологічних проблем значною мірою залежить соціально-економічна стабільність в Україні. В умовах децентралізації управління та підвищення ролі соціально-економічного розвитку регіонів особливої актуальності набуває управління охороною довкілля, раціональне використання природних ресурсів та безпека життєдіяльності люди. Державна екологічна політика на регіональному рівні здійснюється за допомогою механізмів, спрямованих на стимулювання розвитку регіонів, які спираються переважно на регулятивне екологічне національне й міжнародне законодавство, стандарти і норми" [1, с. 51]. Слід зазначити, що реалізація екологічної політики на регіональному рівні залежить від специфіки регіону (території), наявності природних ресурсів, суб'єктів господарювання (підприємства промисловості), ефективності діяльності регіональних органів державного управління, розвиненості громадянського суспільства (рівень активності громадських екоорганізацій локального і загальнонаціонального рівня), ступеня екологічної свідомості і системи екологічної освіти, що є виразом такого інструменту як екологічна комунікація. А отже, ефективність реалізації екологічної політики залежить від повноцінної взаємодії різних соціальних суб'єктів, зацікавлених в сталому розвитку регіону — державних органів управління в сфері екології, органів місцевого самоврядування, регіональних бізнес-структур, громадських організацій, членів територіальної громади, що знаходить своє вираження у міжсекторному соціальному партнерстві.

Розглянемо сутність соціального партнерства. Так, у сучасній науці простежуються два основні принципові підходи до трактування соціального партнерства. Один з підходів передбачає розуміння соціального партнерства в концептуальному зрізі як соціальну взаємодію між різними секторами суспільства. Інший підхід, інструментальний, виявляє сутність соціального партнерства через соціальну взаємодію соціальних суб'єктів в певній сфері життєдіяльності соціуму.

У сучасних наукових дослідженнях соціальне партнерство як категорія характеризується багатоаспектністю, різносторонністю та широтою розуміння й трактування. Соціальне партнерство трактується у вузькому і широкому сенсах. Виходячи з цього виділяють дві групи досліджень, які відображають дві моделі соціального партнерства: тред-юніоністську і міжсекторну. Тред-юніоністська модель (модель "трипартизму") соціального партнерства є механізмом взаєміння між державними органами, працевластками і профспілками; міжсекторна модель соціального партнерства виступає специфічним типом суспільних відносин між різними соціальними групами, шарами, спільнотами і владними структурами, а якщо точніше — як модель взаємодії трьох секторів суспільства: влади (держави), бізнесу і громадянського суспільства.

Однією з соціологічних дефініцій соціального партнерства в моделі "трипартизму" можна вважати визначення, надане В. Міхєєвим: "Соціальне партнерство — це система відносин його основних суб'єктів і інститутів з приводу стану, умов, змісту і форм діяльності різних соціально-професійних груп, спільнот і прошарків [11, с. 24].

Н. Піроженко розширює розуміння змісту соціального партнерства з суто економічного до соціально-політичного. Тобто соціальне партнерство є елементом

соціальної системи, який спрямований на реалізацію принципів демократії. Інакше кажучи, соціальне партнерство сприяє здійсненню ефективної соціальної взаємодії у структурній триєдності, що існує у певній сфері. У ній відповідно зароджуються, трансформуються і діють особливі типи діяльності, що обумовлюють, легітимізують, інституціоналізують ту чи іншу площину соціального партнерства. Н. Піроженко свідомо не використовує загальноновизнані поняття при характеристиці соціального партнерства: "сторона", "двохстороннє", "трьохстороннє", "багатостороннє" в сферах соціальної або економічної взаємодії. Науковець розширює зміст терміну "соціальне партнерство", семантично доповнюючи його поняттями "сектор", "міжсекторне партнерство" [12, с. 9—10].

Таким чином, у широкому сенсі соціальне партнерство виступає як міжсекторна взаємодія держави, громадянського суспільства і соціально відповідального бізнесу. Ця концепція розглядає як суб'єктів партнерства три основні сектори суспільства — владу, бізнес і некомерційні організації, а як предмет партнерства — весь спектр соціальних проблем. Отже, в межах наукової рефлексії соціальне партнерство розуміється як міжсекторна взаємодія між представниками двох або трьох секторів. Такої ж думки дотримується у своїх наукових пошуках і В. Якимець, який також акцентує увагу на синергетичності, яка виникає під час поєднання різних ресурсів з боку різних секторів (некомерційного сектору, бізнесу, держави) під час розв'язання різних соціальних у межах соціального партнерства [16, с. 15].

Серед нових наукових підходів до розуміння міжсекторного партнерства відзначити мережевий і управлінський (менеджерський) підходи. Так, останніми роками в літературі робляться спроби розробити мережевий підхід до оцінки сутності міжсекторного соціального партнерства, де в якості базового елемента розглядається наявність особливої соціальної мережі. Наприклад, А. Ловкова вважає, що "міжсекторне партнерство є взаємовигідною співпрацею органів місцевого самоврядування, бізнесу і громадських організацій, що спрямована на підвищення якості життя місцевої громади і забезпечує синергетичний ефект від об'єднання ресурсів різних акторів і активізації раніше прихованих ресурсів місцевої громади" [10, с. 9].

Управлінський, або менеджерський, підхід міжсекторного соціального партнерства визначає соціальне партнерство як сукупність взаємозв'язаних і збудованих в певній послідовності методів рішення соціальних проблем шляхом реалізації контактів між інститутами, що сформувалися в ході людської діяльності в різних її областях [15, с. 31].

У зарубіжній літературі міжсекторне соціальне партнерство найчастіше трактується як співпраця між урядовими організаціями, корпораціями бізнесу і некомерційними організаціями, метою якого є досягнення стійкого розвитку території. Наприклад, М. Уорнер і П. Грінер пропонують наступне визначення міжсекторного соціального партнерства: союз між сторонами, що представляють уряд, бізнес, громадянське суспільство, в якому стратегічно об'єднуються ресурси і здібності кожної із сторін і яке засноване на принципах розділення ризиків, витрат і загальної вигоди [5, с. 30]. Одночасно в працях зарубіжних авторів про міжсекторне соціальне партнерство йдеться як про нову структуру суспільства, яка починає організовуватися і відповідати на

соціальні проблеми і питання. Так, С. Ваддок розглядає партнерство як зобов'язання корпорації або групи корпорацій працювати з організаціями з різних економічних секторів (урядового або некомерційного) [18, с. 17—23].

З погляду М. Джоргенсена, міжсекторне соціальне партнерство нині просувається як безпрограшна модель високого потенціалу, в якій співпраця між трьома секторами суспільства збільшує можливості вирішення нагальних проблем і робить важливий внесок у розвиток громадянського суспільства, а також вигідна іншим партнерам співпраці [17, с. 354—365].

Таким чином, у вітчизняній і зарубіжній літературі міжсекторне соціальне партнерство розглядається: по-перше, як безперервний процес взаємовигідної співпраці, що постійно розвивається, між державою, бізнесом, і некомерційними організаціями. Кожний з учасників цієї співпраці має свої інтереси і одержує в ході реалізації свою користь, а не діє в альтруїстичних цілях; по-друге, міжсекторне соціальне партнерство поступово розвивається не просто в "суму" векторів взаємодії його членів, але на певному етапі воно переростає в абсолютно іншу якість, складаючи, врешті-решт, функціональну основу повноцінного громадянського суспільства.

Отже, соціальне партнерство в сфері реалізації регіональної екологічної політики — це взаємодія державних органів управління в сфері екології, органів місцевого самоврядування, бізнес-корпорацій, інституцій громадянського суспільства з метою забезпечення екологічної безпеки регіону і задоволення екологічних потреб населення на основі принципів соціальної справедливості, субсидіарності і солідарності.

Розглянемо ключові напрями взаємодії і позиції суб'єктів міжсекторного соціального партнерства як інструмента реалізації екологічної політики в регіоні.

Суб'єктами державного сектору соціального партнерства, який найбільше відповідає за реалізацію екологічної політики, є: центральні органи державного управління в сфері екології (зокрема, Міністерство енергетики та захисту довкілля), органи місцевого самоврядування, державні екологічні інспекції всіх рівнів, органи відомчого управління та контролю, органи спеціалізованого функціонального управління (Міністерство охорони здоров'я України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство внутрішніх справ України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України та ін.); органи спеціалізованого управління з використанням окремих видів ресурсів (Державна служба геології та надр України, Державне агентство з земельних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України, Державне агентство лісових ресурсів України).

У просторі партнерської взаємодії державний сектор застосовує наступні інструменти: 1) інформування та комунікація — сприятимуть підвищенню рівня обізнаності громадськості про діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища; до живої природи; 2) стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля; 3) системи екологічного управління, екологічний аудит, екологічна сертифікація та маркування продукції; 4) екологічний облік; 5) технічне регулювання та облік у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки;

6) законодавство України у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу; 7) освіта в інтересах збалансованого (сталого) розвитку; 8) економічні та фінансові механізми; 9) комплексний моніторинг стану навколишнього природного середовища і нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; 10) міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [7].

Іншим суб'єктом соціального партнерства в реалізації регіональної екологічної політики є бізнес-структури, великі промислові підприємства, що виступають, з одного боку, як головні забруднювачі регіональних екосистем, а з іншого — відіграють провідну роль у формуванні соціальної та екологічної політики, реалізації соціальних екологічних програм, створенні благодійних фондів тощо. Концепцією, яка відображає діяльність бізнес-структур в екологічній сфері, є концепція соціальної та екологічної відповідальності бізнесу. Соціальна відповідальність великого бізнесу, як зазначає І. Соболева, на сьогодні реалізується через соціальні програми, що є основою моделі соціальної політики [14, с. 90—102]. Європейська комісія спробувала дати практикам таке керівництво: "Корпоративна соціальна відповідальність є по суті концепцією, згідно з якою компанії добровільно вирішують зробити свій внесок у поліпшення суспільства і навколишнього середовища" [9, с. 918].

Невід'ємним складником корпоративної соціальної відповідальності є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, створення відповідних умов екологічної безпеки підприємств та життєдіяльності людини. Саме екологічна безпека діяльності підприємства є певним індикатором його корпоративної соціальної відповідальності.

Основні елементи екологічної корпоративної відповідальності, що входять у простір соціального партнерства в сфері реалізації регіональної екологічної політики: 1) запровадження корпоративної екологічної політики, що передбачає дотримання екологічного законодавства, відкриту екологічну політику, систему екологічних принципів та стандартів; 2) екологічний аудит, який допомагає визначити пріоритетні напрями екологічної політики організації; передбачає оцінювання впливу діяльності організації на навколишнє природне середовище; 3) залучення працівників до екологічних ініціатив, тобто організації виховують екологічну відповідальність працівників через аспекти екологічної етики; 4) екологічність постачальників, що передбачає використання екологічно безпечної сировини та матеріалів, виготовлених за природозберігаючими технологіями; 5) виробництво екологічно чистих товарів шляхом використання для їх виготовлення екологічно чистих матеріалів, застосування інноваційних технологій переробки відходів, використання технологій замкнутих циклів тощо [6, с. 36].

Посилення екологічної корпоративної відповідальності підприємств у регіоні сприятиме відкриті і прозора співпраця з органами державного управління і місцевого самоврядування у сфері екологічної безпеки.

У світовій практиці все більшого поширення набуває співпраця бізнесу з благодійними фондами і організаціями як інституціями громадянського суспільства,

які працюють на певній території і мають можливість виявляти соціальні пріоритети і реалізувати соціальні екологічні програми. Громадські організації мають інформацію про реальний стан довкілля і доводять цю інформацію до урядовців. Громадські організації можуть істотно впливати на свідомість населення, створюючи умови для реалізації державної екологічної політики. В той же час, екологічний громадський рух відображає основні тенденції соціально-економічного розвитку, реалії екологічних проблем, спричинених насамперед діяльністю людини.

У контексті управлінської діяльності в галузі охорони навколишнього природного середовища громадська участь дає змогу враховувати екологічні чинники в процесі планування, мінімізувати соціальні та політичні ризики при прийнятті та реалізації управлінських рішень, корегувати програми і плани органів влади відповідно до інтересів чи потреб громади, залучаючи її до процесу ухвалення управлінських рішень щодо впливу на довкілля та наслідків від цієї діяльності. Для впровадження програмно-цільового принципу ефективного функціонування регіональних систем екологічного управління (самоврядування і державних) розробляються, приймаються і реалізуються місцеві та інші територіальні комплексні екологічні програми з участю громадськості. Порядок розробки регіональних екологічних програм регламентується місцевими органами влади [2, с. 134]. Отже, міцна система участі громадськості має позитивні моменти для влади, оскільки на практиці підвищується якість процесу прийняття рішень, так само, як і якість виконання закону. Необхідно, щоб між органами державного управління та громадськістю встановлювалися відносини, які ґрунтуються на взаємодовірі.

ВИСНОВКИ

Соціальне партнерство як інструмент реалізації регіональної екологічної політики виступає як взаємодія державних органів управління в сфері екології, органів місцевого самоврядування, бізнес-корпорацій, інституцій громадянського суспільства з метою забезпечення екологічної безпеки регіону і задоволення екологічних потреб населення. Ефективність соціального партнерства в сфері екологічної політики зумовлена такими чинниками: 1) узгодженість нормативно-правової бази; 2) налагоджена інформаційно-комунікаційна взаємодія суб'єктів соціального партнерства; 3) високий рівень екологічної свідомості і громадської активності населення.

Перспективним напрямом подальших досліджень є виявлення причин низької ефективності взаємодії суб'єктів екологічної політики в регіоні.

Література:

1. Андрієнко М.В., Шако В.С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 18. С. 47—53.
2. Ашикова І. Громадська участь у реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. Публічне управління: теорія і практика. 2013. Вип. 4. С. 132—138.
3. Боковикова Ю.В., Коваль Н.В. До питання реалізації державної екологічної політики в Україні. Теорія та практика державного управління. 2018. № 4 (63). С. 34—42.
4. Ветвицький Д.О. Розвиток державної екологічної політики України в умовах глобалізації: автореф. дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. К., 2010. 20 с.

5. Галлямов Р.Р., Горбунова Г.Д. Отечественные и зарубежные определения понятия "межсекторное социальное партнерство": сравнительный анализ основных подходов. Вестник ВЭГУ. 2013. № 1 (63). С. 26—32.

6. Грішнова О.А., Думанська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності. Економіка і управління. 2011. № 3. С. 32—38.

7. Закон України "Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Вісник Верховної Ради України. 2019. № 16. Ст.70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=uk>

8. Калашник О.М. Екологічна безпека як складова державної політики України: понятійно-термінологічний аспект. Демократичне врядування. 2018. Вип. 21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2018_21_4

9. Ладунка І.С., Симоненко Д.А. Екологічна соціальна відповідальність підприємств в Україні. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 13. С. 917—923.

10. Ловкова А.А. Взаимодействие органов местного самоуправления, общественных организаций и бизнеса как форма социального партнерства: автореф. дис. канд. социол. наук: спец. 23 00 02 "Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии (социологические науки)". Саратов, 2009. 25 с.

11. Михеев В.А. Основы социального партнерства: теория и политика. М.: Экзамен, 2001. 158 с.

12. Піроженко Н.В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публічної влади і неурядових некомерційних організацій: автореф. дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Одеса, 2007. 20 с.

13. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 груд. 2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page>

14. Соболева И. Социальная ответственность бизнеса: глобальный контекст и российские реалии. Вопросы экономики. 2005. № 10. С. 90—102.

15. Собчук Н.В. Основные подходы к интерпретации понятия межсекторного социального партнерства в современном мире. Научный вестник УрАГС. 2008. № 4 (5). С. 10—15.

16. Якимец В.Н. Межсекторное социальное партнерство: основы, теория, принципы, механизмы. М: Эудиториал УРСС, 2004. 384 с.

17. Jorgensen M. Evaluating cross-sectoral partnerships. Working paper presented at the conference "Public-private partnerships in the post WSSD context". Copenhagen Business School, 2006. P. 354—365.

18. Waddock S. Building Successful Social Partnership. Sloan Management Review. 1988. № 4 (Vol. 29). P. 17—23.

References:

1. Andriienko, M.V. and Shako, V.S. (2017), "Mechanisms for implementation of state environmental policy at the regional level", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 18, pp. 47—53.

2. Ashykova, I. (2018), "Public participation in the implementation of state environmental policy at the regional level", *Publichne upravlinnia: teoriia i praktyka*, vol. 4, pp. 132—138.

3. Bokovykova, Yu.V. and Koval, N.V. (2018), "On the issue of implementation of state environmental policy in Ukraine", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4 (63), pp. 34—42.

4. Vetytskyj, D.O. (2010), "Development of the state environmental policy of Ukraine in the conditions of globalization", Ph.D. Thesis, Public Administration, Academy of Municipal Administration, Kyiv, Ukraine.

5. Galljamov, R.R. and Gorbunova, G.D. (2013), "Domestic and foreign definitions of the concept of "intersectoral social partnership", *Vestnik VJeGU*, vol. 1 (63), pp. 26—32.

6. Hrishnova, O.A. and Dumanska, V.P. (2011), "Environmental vector of social responsibility", *Ekonomika i upravlinnia*, vol. 3, pp. 32—38.

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On the basic principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=uk> (Accessed 1 Oct 2019).

8. Kalashnyk, O.M. (2018), "Ecological safety as a component of state policy of Ukraine: conceptual and terminological aspect", *Demokratychnе vriadyvannia*, [Online], vol. 21, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2018_21_4 (Accessed 4 October 2019).

9. Ladunka, I.S. and Symonenko, D.A. (2017), "Environmental Corporate Social Responsibility in Ukraine", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 13, pp. 917—923.

10. Lovkova A.A. (2009), "The interaction of local governments, public organizations and business as a form of social partnership", Ph.D. Thesis, Political institutes, ethnopolitical conflictology, national and political processes and technologies (sociological sciences), Volga Academy of Public Administration named after P.A. Stolypin, Saratov, Russia.

11. Miheev, V.A. (2001), *Osnovy social'nogo partnerstva: teoriia i politika* [Fundamentals of Social Partnership: Theory and Politics], Jekzamen, Moscow, Russia.

12. Pirozhenko, N.V. (2007), "Mechanisms of formation and development of social partnership of public authorities and non-governmental non-profit organizations", Ph.D. Thesis, Public Administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Odessa, Ukraine.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On the basic principles (strategies) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2020", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page>. (Accessed 1 October 2019).

14. Soboleva, I. (2005), "Social responsibility of business: global context and Russian realities", *Voprosy jekonomiki*, vol. 10, pp. 90—102.

15. Sobchuk, N.V. (2008), "The main approaches to the interpretation of the concept of intersectoral social partnership in the modern world", *Nauchnyj vestnik UrAGS*, vol. 4 (5), pp. 10—15.

16. Jakimec, V.N. (2004), *Mezhsektornoe social'noe partnerstvo: osnovy, teoriia, principy, mehanizmy* [Intersectoral social partnership: foundations, theory, principles, mechanisms], Jeuditorial URSS, Moscow, Russia.

17. Jorgensen, M. (2006), "Evaluating cross-sectoral partnerships", Working paper presented at the conference "Public-private partnerships in the post WSSD context", Copenhagen Business School, pp. 354—365.

18. Waddock, S. (1988), "Building Successful Social Partnership", *Sloan Management Review*, vol. 4 (29), pp. 17—23.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2019 р.